

סדר תנאים ואמוראים.

סדר החלמוד, משה קבל תורה מסיני ומסרה ליהושע ויהושע לזקנים. וזקנים לעתניאל. לאהוד לשמגר. לרבורה וברק. לגרעון. לאבימלך. לחולע. ליאיר הגלעדי. לפנחס. ליפתח. לאלון לעכרון. למנוח. לשמשון. לאלקנה. לעלי. לשמואל. לגר. לשמעיה. לערו. לאחיה השילוני. לאליהו. לאלישע. למיכיהו. למיכה המורשת. ליואל. לנחום. לחבקוק. לצפניה. לירמיה. ליחזקאל. לחולדה. לחגי. לזכריה. לעזריה. ועזריה לכנסת הגדולה. ומהם זרובבל. ישוע. נחמיה. מרדכי. בלשן. מספר. בגוי. רחום. בענה. וכנסת הגדולה לשמעון הצדיק. ושמעון הצדיק לאנטיגנוס. ליוסף בן יעזר. ליוסף בן יוחנן. לר' יהושע בן פרחיה. לנחאי הארכלי ממדינת ארבאל. לשמעון בן שטח. ליהודה בן טבאי. לרבן יוחנן בן זכאי. לשמעיה ואבטליון. להלל הזקן שעלה ממדינת בבל בראשונה. והוא היה אב בית דין, ומן הלל נקראו נשיאים. והלל מסר לשמעון לגמליאל הזקן. לשמעון בנו. לר' יהודה הנשיא הוא רבי הקדוש. לרבן גמליאל בנו לר' יודן אחי ר' חנניה הנולד באוסיא. לרבן גמליאל היושב באושיא ומושבו בית שערים. לר' יודן לצפורי. לרבן גמליאל שהיה בטבריה. לר' יהודה הנשיא גדול הדור. לרבן גמליאל.

ואלו הן נשיאי ישראל הלל הזקן. ושמעון בנו. ורבן שמעון שנהרג עם ר' ישמעאל בן אלישע הללו בבית שני. ובשנת שע"ט שנה למנין שטרות הרב הבית. יהי רצון מלפני הקב"ה שיכנה במהרה בימינו אמן. ורבוהינו כך כוללן אוחן. הלל ושמעון אבי גמליאל הזקן. ושמעון של זקנים וגמליאל דיכנה. ויהודה אב שמעון. רבן גמליאל ויהודה בנו. אמ"ר ירמיהו בנו של ועירא בן השעה אבות לשבעה נשיאים. ואחר כך רבן גמליאל. ורבן יהודה. ורבן גמליאל. ור' הלל ותינוקוח שמתו. וכאוחו זמן נהג נשיאות רבן גמליאל ורבן שמעון. ור'

יהודה הנשיא בן רבן שמעון בן כנו של ר' יהודה הנשיא. ורבן גמליאל
בנו. ור' יהודה נשיאה ורבן . . . . .

בשנת חמש מאות ושלשים שנה לשטרות בימי רבי הקדוש ירד
רב לבבל והורה אסור זהיתר והלכות בנהרדעא ומצא ר' אבא מנהיג
שררות בבבל. וכל זמן שהיה הונא קמא הן היו נוהגין שררות בנהרדעא.
ונוהג רב שררות כ"ה שנה ונפטר בשנת תקנ"ח למנין שטרות. ואחריו
נהג שמואל שררות ו' שנים ונפטר בשנת הק"ס. והיחה נהרדעא כישוכה
בימי יהויכין עד שנאסף שמואל שהוא הר"ף שנה. וכא פפא בן נצר
והחריב אותה. . . בשנת הק"ץ ונאסף ריש לקיש קודם ר' יוחנן שנה אחת
ואחר כך ר' הונא ורב חסדא ועשו שתי ישיבות והלך רב חסדא
למחסיא ועשו אותו ראש ישיבה וכנה כי רב ארבעה שנים ומתיבתא
דרב הונא בנהרדעא. ונאסף רב הונא בשנת שש מאות ושמונה. ורב
חסדא בשנת שש מאות ושחים. ואחריו רב נחמן בר יעקב בשנת הרל"א.
ואחריו רבה בר רב הונא ונאסף בשנת תרל"ג. ואחריו רבה בר
נחמני בשנת תרס"ה. ואחריו רב יוסף בשנת שש מאות וארבעים ושכע.
ואחריו אבוי בשנת תר"ס, ואחריו רבה בריה דר' יוסף בר חמא בשנת
תרס"ג. וכו כיום נהרגו בני ר' פפא. ואחריו רב נחמן בר יצחק בשנת
תרס"ד. ואחריו רב פפא בשנת תר"ץ. ואחריו רב זכיד בשנת תרצ"ו.
ואחריו רב דימי מנהרדעא תרצ"ט ואחריו רב כהנא בשנת השכ"ב.
ואחריו מר זוטרא בשנת תשכ"ה וכו ביום היחה זועה גדולה בעולם
ונתדעוה הארץ. ואחריו רב אחא בריה דרבא בשנת חש"ל. וכו ביום
בלע התלי את הירח ונראו כוכבים ביום. ואחריו רב אשי בשנת השל"ה.
ובשנת תשמ"ב נאסף רב יימר ונראה עמוד אש ברקיע שלשים יום.
בשנת חש"ס נאסף רב הונא ראש גולה. בשנת תשמ"ב נאסף רב נחמן
בריה דרב הונא וגזר יורגנות מלך פרסייא על אבותינו לחלל שבחות.
בשנת שבע מאות וע"ט נאסף רב מניומי בר רב אשי. בשנת השפ"ב
נאסף רב חמא בריה דרבא ונהרג הונא בר מר זוטרא ראש גולה

ונפסרו יהודים למלכות. בשנת תשפ"ח הרסו כתי מדרשות וגזרו על
 היהודים להיות כריני פרסיה ונאסף רבה תוספאה. בשנת תשצ"ג
 נדדה הארץ ונהרג פרס מלך פרסיים. בשנת תתי"א נאסף רבינא סוף
 הוראה ונסחם התלמוד ואחו רבנן סבוראי. ואלה שמותם רב אמי
 מבי תחינו. רב גחא. רב אחי בר תהילאי. רבנא סמא בר רבנא
 יהודה. רב שמואל מפומבדיתא. רבינא מאומציא. ורב אחוצנאי
 בר קטינא. ומר זוטרא בנו של ר' חסמא. וכימיהם יצא מחומד
 בשנת תתכ"ח. ומבריתו של עולם היום שש מאות וארבעים
 וארבע ולמנין יונים אלף ומאה וחשעים וחמש, ושנת מאה ושבעים
 ושנים לחורבן הבית שלמו ד' אלפים. והיו הנאין קודם לחורבן הבית
 מאה ושמונים שנה. והרי לך סדר חכמים שהיו בכל דור ודור. החלה
 החכמים היה שמעון הצדיק שהיה כשיכת אנשי כנסת הגדולה והוא
 רבן תורה בישראל. ואחריו אנטיגנוס. ואחריו יוסף בן יעור
 ויוסף בן יוחנן. ואחריהם יהושע בן פרחיה ונהאי הארכלי.
 ואחריהם יהודה בן טבאי ושמעון בן שטח. ואחריהם שמעיה ואבטליון.
 ואחריהם הלל ושמאי. והלל הוא עלה מבבל בראשונה והוא היה מבית
 נשיאה. ואחריו רבן שמעון. ואחריו רבן גמליאל בנו. ואחריו שמעון
 בנו ר' ירי נהן הרי לך הנאין הן.

מימות משה ועד הלל הזקן היו שש מאות סדרי משנה כמו שנתן
 הקב"ה למשה בסיני מן הלל ואילך העני העולם ותלשה כבודה של
 תורה ולא הקנו מהלל ושמאי אלא ששה סדרים. והיו אנשי משנה
 מהלל ועד ר' שלש מאות ואחת עשרה שנה והן הן סוף משנה. רב רבה
 הוא התחיל בהוראה ומרב רבה ועד רב אשי ורבינא . . . . .
 שנה היו והם היו סוף הוראה. ואחריהם רבנן סבוראי שכוכותן נמהחו
 שמים ונבקעה הארץ עד רב גיזא ורב סימונא שהיו סוף סבוראין לא
 הוסיפו ולא הפליגו מדעתן כלום אלא הקנו פרקים שבכל הנויי כסדרן.
 והרי לך הנאים. שמאי והלל היו בבית שני כסנהדרין ורבן יוחנן בן

זכאי קבל מהם והיה בחורבן הבית ולאחר חורבן הבית קבע ישיבה
 לחורה ביבנה ארבעים שנה. ר' אליעזר ר' יהושע ורבן גמליאל קבלו
 מרבן יוהנן בן זכאי ר' טרפון ר' עקיבא ר' ישמעאל קבלו מר' אליעזר.
 ר' יהושע ר' מאיר ר' יהודה ר' יוסי ר' נחמיה ר' אלעזר בן שמוע
 קבלו מר' טרפון ר' עקיבא ר' ישמעאל. ר' נתן קבלו מר' מאיר
 וחבריו. ר' חייא ר' שמעון ב"ר ובר קפרא ר' חנינא קבלו מר'. הרי
 לך סוף חנאים.

תחלת אמוראין. רב ושמואל בבבל. ר' יוחנן וריש לקיש
 בארץ ישראל. תלמידי דרב ושמואל רב הונא ורב כהנא ורב אסי
 ורב יהודה ורב נחמן. ולמטה מהן רב חסדא ורב ששת. ולמטה מהן רבה
 ורב יוסף. ולמטה מהם אבוי ורבא. ולמטה מהם רב פפא ורב
 הונא בריה דרב יהושע. ולמטה מהם רבינא ורב אשי סוף הוראה.
 ותלמידי דר' יוחנן וריש לקיש ר' יהושע בן לוי ור' אליעזר. ולמטה
 מהם עולא ור' אבהו. . . ולמטה מהם רב אמי ור' אסי. ואחריהם רב
 זגאי ורב סימונא סוף סברא. ור' יוחנן סוף מעשה מכאן אתה למד
 בין חנאין ובין אמוראין הי רבה והי תלמידא והי בר זוגיה. הנך דהוו
 תלמידיהו לא קא השיב להו.

כל סתם משנה ר' מאיר. סתם ברייתא ר' נחמיה. סתם ספרא
 ר' יהודה בר אלעאי. סתם סיפרי ר' שמעון בן אחיו. וכלהו אליבא דר'
 עקיבא. ולא ר' עקיבא ולא היו עמו ברור אחד אלא הפליגו בדבריו
 על דעתו. אמר בן עזאי כל חכמי ישראל לפני כקליפת השום חוץ
 מקרחא זו זמנו ר' עקיבא הקרח. ורבן גמליאל שהיה בימי ר' עקיבא בן
 יוסף הוא אבי אביו של רבינו הקדוש. ורבינו הקדוש בר זוגו של ר'
 נתן הוא בנו של ר' גמליאל.

כל אחרים אומרים הוא ר' מאיר וכל יש אומי הוא ר' נתן ועל
 שהסכימה דעת ר' מאיר ור' נתן לבייש רשב"ג השני ברבים לפי שהם
 גדולים ממנו לפיכך לא הזכרו בשמותם משם ואילך. כל ר' יהודה

סתם משנה שמפליג עם ר' יוסי ור' מאיר וחכמים הוא ר' יהודה בר' אלעאי. וכל ר' שמעון סתם הוא ר' שמעון בן יוחאי. כל ר' יהושע במשנה הוא ר' יהושע בן חנניא שהיה בימי קיסר. כל תקנה סתם תקנה עזרא היא. כל מקום ששנינו בראשונה תקנו כך וכך ואין שם חכם כך ההלכה. וכל מקום ששנינו במשנתנו בד"א, אימתי, בזמן, באמת, הלכה למשה מסיני וכל סתם משנה הלכה. מחלוקת ואח"כ סתם הלכה כסתם. סתם ואח"כ מחלוקת הלכה כסתם. מחלוקת במשנה וסתם כברייתא אין הלכה כסתם. לפיכך כל מקום שהולקין שני חכמים בחוספתא ובספרא ובסיפרי וסתם במתניתן כחד מנייהו הלכה כמאן דסתימא מתני' כוותיה. וכל מלתא דפליגו בה במתניתין וסתם כברייתא לית הלכתא כהיא ברייתא. וכל מקום ששנינו חזרו בית הלל להורות כבית שמאי הלכה כבית שמאי. אבל בכל שאר מקומות שהולקין בית שמאי ובית הלל הלכה כבית הלל חוץ מזו בית שמאי אומר מכבדין את הבית ואח"כ נוטלין לידים ובית הלל אומ' נוטלין לידים ואח"כ מכבדין את הבית שהלכה כבית שמאי. ולמי שמהפך ושונה אותה אף כזו הלכה כבית הלל. וכל עדות שהעידו בבחירתא דבור ברור הוא. וכל מקום ששנים הולקין ואחד מכריע הלכה כדברי מכריע. ולא בהדייהו הוא אלא לאחר זמן ופליג על חד מניהו. וכל מקום שנחלק ר' עקיבא עם יחיד הלכה כמותו לפי שהלכה כר' עקיבא מחבירו ולא מחביריו. חבירו חכם אחד, חביריו חכמים. ר' ופי' מאיר ור' יוסי הלכה כר' יוסי. ר' יהודה ור' יוסי הלכה כר' יוסי. ר' מאיר ור' יהודה הלכה כר' יהודה. ר' שמעון ור' יהודה הלכה כר' יהודה. והלכה כר' יהודה בכל עירובין אבל לא במחיצות. ר' מאיר ור' שמעון מחמיר הלכה כמותו. והלכה כר'... בכולה שבת ואפי' בדבר שאין מתכוין כגון הוצאת דם בתולים שאין מתכוין לחבורה אלא לבעילה. וכגון פקק החבית שאינו מתכוין לסחיטה אלא לפקק חביתו דשניהם מותרין חוץ ממוקצה מחמת איסור שאין הלכה כמותו. ר' יהודה ור' נחמיה הלכה כר'

נחמיה. ר' יהודה זר' אליעזר בן יעקב הלכה כר' אליעזר בן יעקב. ר' מאיר ורבן גמליאל הלכה כר' גמליאל. ר' יהודה ורבן גמליאל הלכה כר' גמליאל. ר' שמעון ורבן גמליאל הלכה כר' גמליאל. ר' יהושע ורבן גמליאל הלכה כר' גמליאל. ר' זר' אלעזר בר' שמעון הלכה כר'. ר' זר' יוסי בר' יהודה הלכה כר'. ר' זר' שמעון בן אלעזר הלכה כר'. וכל מקום שאמר ר' שמעון בן אלעזר בלא מחלוקת הלכה כמותו. והלכה כר' יהושע (בן לוי) בכל מקום במשנה. ור' זר' שמעון בן גמליאל הלכה כרשב"ג. ר' טרפון זר' עקיבא הלכה כר' עקיבא. ר' אליעזר זר' יהושע הלכה כר' יהושע. ואע"פ שאמרו חכמים פלוני ופלוני ופלוני הלכה כפלוני היכא דאיכא רבנן בתראי קיימין כחד מנייהו הלכתא כוותיה. והיכא דקא מקשן תרי תנאי או תרי אמוראי אהרדי ולא אתמר הלכתא לא כמר ולא כמר חזי אי איכא רבי בהדי תלמודא אין הלכה כתלמיד במקום הרב. הוספתא לא דבר קצוב הוא ולא דבר מסויים הוא, וכן תורת כהנים שהוא ספרא דבי רב, וסיפרי שהוא חומש, ואלה שמות וחומש הפקודים, וחומש משנה חורה מדרש והללו נקראים בתלמוד ברייתא. יש מהם הלכה ויש מהן שאין הלכה. כיצד כל ברייתא שאין חולקין עליה בתלמוד הלכה כמותה כגון זו אדם שהוא בשרה ערום הרי זה מכסה עצמו בתבן ובקש וקורא את שמע אבל לא יתפלל עד שיחכסה עצמו. זו בודאי הלכה שאין חולקין עליה בתלמוד. ולא עוד אלא שיש לה סיוע מן התלמוד. דאמר רב תחליפא בר אבדימי אמר שמואל הישן בכילה ערום מוציא ראשו חוץ לכילה וקורא את שמע ואוקימנא בכילה שאין גבוהה עשרה טפחים דכיון דפתיחא מעשרה דמי כמאן דכריך בגוה ומכסי בגוה ושרי ליה למקרי ק"ש כל שכן בשרה דליכא בגדים דיתכסי בתבן ובקש ובכל כיוצא בזה ויקרא ואל יחבטל ממלכות שמים.

וכל ברייתא שחולקין עליה בתלמוד אין הלכה כמותה. דהא מתניתן דיקא מן ברייתא. ואשכחן בכמה דוכתי דוימנין דלית הלכתא כמתני' כגון דקאמרי' מתני' יחידאה היא. ומתני' מני בית שמאי היא לאפוקי

מרבית הלל. ומני מתני' ר' עקיבא היא ועקרינן ליה מן הלכתא כגון
 העושה ציצית אומר ברוך שהחיינו דלאו הלכתא דליבא לדמויי להא
 דאמרי' העושה לולב לעצמו מברך שהחיינו והעושה סוכה לעצמו אומר
 ברוך שהחיינו דהא לא מברכינן שהחיינו אלא על מה דאתי משתא
 לשהא דאמר רבא כי הוינן בי רב כהנא איבעיא לן מהו לומר זמן בראש
 השנה וביום הכפורים כיון דמוזמן לזמן קא אתי אמרי' וכדאמרי' נמי
 בסוכה אתו לקמיה דרב יהודה אמר אנא אקרא חדתא קאמינא זמן
 דקרא נמי משתא לשתא קא אתי. אלמא דבר ברור הוא דעל כל דקא
 אתי זמן לזמן הוא דמברכינן שהחיינו. וסוכה ולולב נמי קביע להו זמן
 הילכך בעי למימר שהחיינו. לאו הלכה היא והיא ברייתא הילכך ליבא
 למיקם עלה דברייתא וחוספתא וסיפרא וסיפרי כי הן כאמוראין.

חסלת סדר המשנה.

וזה סדר התלמוד.

כל ר' אלעזר סתם הוא ר' אלעזר בן פדת. כל רב יהודה סתם
 כגמי' הוא רב יהודה בר יחזקאל. ורב בר זוגו של שמואל. כל מעשה
 בהסיד אחד או רב יהודה בן תימא או ר' אלעאי או ר' יהודה בן בבא
 הוא. וכל היבא דאיבא ר' ספרא משום חד דבי רבי רבן גמליאל. וכל
 היבא דחשכח דאיפלגו רב זרי יוחנן הלכה כר' יוחנן. ריש לקיש ור'
 יוחנן הלכה כר' יוחנן. בר. מתלת דהלכה כריש לקיש. חדא בהחולץ
 החולץ למעוברת. והפילה. וחנייהא ביש נוחלין בהחולק נכסיו על פיו
 רבה לאחר ומיעט לאחר והשוה להם הבכור. וחליהא הכותב כל נכסיו
 לבנו לאחר מותו האב (?) (הבן) אינו יכול למכור מפני שהוא ברשות
 האב בהני הלה הלכתא כריש לקיש. רב ושמואל הלכה כרב באיסורי
 וכשמואל בדיני. עולא ורב ולוי אין הלכה כמותן. . . משום דסבירא להו
 כר' יהודה. שמואל וזעירי ור' יוחנן הלכה כמותן בשבת משום דסבירא
 להו כר' שמעון. רב זרי הנינא הלכה כרב. רב הונא ורב הסדא הלכה
 כרב הונא. רב הונא ורב נחמן הלכה כרב נחמן. רב נחמן ורב ששת

הלכה כרב ששח באיסורי וכרב נחמן בדיני. רבה ורב יוסף הלכה כרבה בר משרה קטן ומחצה. שדה בחזקת הכתים מאי בעית בהאי ארעא דידי היא אמר מינג זבינתא ניהלאי והא שטרא אמר ליה הא שטרא זיפא הוא לחש ליה לרבה אמר ליה אין זיפא הוא מיהו שטרא מעליא הוה לי ואירכס ואמינא אינקוט שטרא כל דהו אמר רבה מה לי לשקר ורב יוסף אמר חספא בעלמא הוא. קטן ביש נוחלין דאיחמר קטן עד מתי חוזר רבה אמר כל זמן שיושבין ורב יוסף אמר כל זמן שעוסקין באוחו ענין. מחצה בפרק מי שמת ההוא דאמר לדביהו נכסי לך ולברך אמר ר' יוסף קנאי פלגא אמר רב יוסף מנא אמינא לה דכתי' והיו לאהרן ולבניו מחצה לאהרן ומחצה לבניו. רב אחא ורבינא הלכה כרבינא לבר מאומצא וכיעי ומוורקי. שלש הלכות הן ושלשתן בגיד הנשה והנהו הלכות אינן כרבינא אלא כרב אחא. רב אשי ורב כהנא הלכה כרב אשי. והלכתא כמר בר רב אשי בר ממהפך שבועה ומכתב הודאה. מהפך שבועה דאמר מר בר רב אשי דאוריחא נמי מהפכינן שבועה כגון שני בעלי דינן האחד חשוד וחייבו לאוחו חשוד שבועה מר בר רב אשי אמר הפכינן שבועה לאוחו חשוד. ומכתב הודאה כגון דאטמין ליה לחבריה סהדי בכלתא. בהלין חרין לית הלכתא כוותיה. אביי ורבא הלכתא כרבא בר משיחא הלכתא כאביי יע"ל קנ"ם. ו' יאוש שלא מדעת אביי אמר לא הוי יאוש ורבא אמר הוי יאוש. ע' עד זומם אביי אמר למפרע הוא נפסל ורבא אמר להבא הוא נפסל. ל' לחי העומד מאליו אביי אמר הוי לחי ורבא אמר לא הוי לחי. ק' קדושין שלא נמסרו לכיאה אביי אמר הוי קדושין ורבא אמר לא הוי קדושין. ג' גלויי דעתא בניטא אביי אמר לאו מלהא היא ורבא אמר סילתא היא. מ' משומד אוכל נבלות לחאבון דברי הכל כשר לעדות להבעים אביי אמר פסול ורבא אמר כשר והלכתא כוותיה דאביי בהלין שחא. וכל היכא דלא איחמר הילכתא לא כמר ולא כמר עבד כמר עבד כמר עבד וכן הלכה. וכל קושיא דלא הכריעו או כראשונה או כשניה עשה כזו עשה עשה כזו עשה. כל

שמעתה הלכתא. כל מהיכא שמעתה היא. וכל מיהא ברייהא היא. וכל היכא דאיכא חסתיים הלכה ואין לך מה שתחזור בו. כל אמר רחמנא הלכה למשה מסיני. כל אפנויי מפנה יתרים הם במקרא ולא היה צריך לכתבם שאין לך עסק בם ולא כתבו הקב"ה אלא כדי שחלמוד מהם ואין לך השובה להשיב כלום כי פנוי הוא ללמד ולא להשיב. וכל חיקו דאיסורא לחומרא דממונא לקולא. וכל היכא דאיכא חרי לישני כחדא מילתא באוריתא עברינן לחומרא בדרבנן עברינן לקולא. וכל היכא דתשכח חרי קמאי דפליגי על ההיא מילתא כגון אביי ורבא או בתרא. או בתראי אחרוני הלכתא כוותיהו. וכל היכא דאיכא רבנן קמאי ורבנן בתראי מאן אינון כגון . . . . ודייני דבבל ורבנן בתראי תלמידים שלהם וכיון שהוסיפו על דכריהם של רבנן הלכה כמותן. כל לאפוקי ואם כן לית הלכתא. וכל היזכתא שאין עושין באותה היזכתא דפליגי היזכתא אין הלכה כאוחו פלוני אלא כחברו. וחיוכתא שבירה היא כמו חכם ששוכר דברי חברו. וכל היכא לאו בפירש אחר אלא מכללא אחר אותה הלכה שאחה גורם אלא מכללא אחר דהלכה אחרת שהוא מפרק אחר או מאותו פרק מענין אחר והלכה למעשה היא וזו הלכה למעשה עיין שם וחמצא שם אם מכיאיין אותה ממקום אחר וחבען? וכל היכא דאיכא ולא כלומר ולא כבר נשאנו ונתננו בענין זה במקום פלוני ולא השבנו השובה בענין זה כבר וכל היכא ואנן אשנויא ניקום ונסמוך כלומר הואיל ונשאנו ונתננו בענין זה בפרק פלוני והשבנו השובה לחכמים באלו שנוי נסמוך עליהם וכל היכא דאיכא אדרבה חירוף מלהא היא כלומר שמא כך שמא אינו כך ומפרשין אותה כסברא. וכל היכא דאיכא למה לי צריכא וחזור ואומר וצריכא כלומר הני חרוויהו חדא אינון ושויין כחדא דברי אותה צריכא ודברי וצריכא ואין ביניהם קושיא ולא פלוגתא ולא באו שתיהם אלא לפרש ולפסוק פלוגתא דחכמים שהפליגו למעלה שאם היה אומר צריכא ולא היה אומר וצריכא לא היה יודע מה אותה פלוגתא או הלכה נמי והיה בו ספקא גדולה ולכך כתבו

אוחז שתיהן כדי שלא תוכל לטעון בהם כלום ולא תהיה לך בהם ספק כלל. וכל היכא דאיכא למה לי כלומר למה תוסיף זו והלא כבר אמרה פעם אחרת בפרק פלוני או בפרק זה הואיל ואמרו אותה שם צריך היה לומר אותה שאם לא היו חוזרין ואומרי' אותה בכאן היה לך ספק טענה גדולה לטעון בה. וכל היכא דאיכא קושיא בתר קושיא ולא פסיקא הלכתא חזי הלכתא במקום שיש לו מאלו הקושיות רבוי דברים הסתכל יפה ועיין ומאותו רבוי דברים הלמוד קושיא ראשונה והשניה. וכל היכא דמסתפקא לן הלכתא ולא ידעת במאי קא משחעי ולא ידעת הלכתא כמאן ומאן אמרה חוזר והסתכל למשנת אותה הלכה שהיא ספקא לך וממנה תלמוד. וכל היכא דאיכא הסורי מחסרא והכי קתני זה שכתוב אחר חסורי מחסרא אמרו חכמים חסר מן המשנה וכן היה ראוי למשנה לומר והואיל ולא אמרוהו במשנה תקנה חכמים בגמרי'. וכל היכא דאיכא תנא תוספתא היא על המשנה מה שחסר מן המשנה הוסיפו אותו חכמים בגמרי' מן הברייתא ובתוספתא זו שהיא תוספת על המשנה אינה כתובה בלשון חנו רבנן אלא בלשון חנא אע"פ שכל חנו רבנן תוספתא היא. וכל ברייתא שאינו בלשון חנו רבנן אלא בלשון חנא ממנה אזהר למד שחוא מחורח כהנים. וכל היכא דאיכא אמר מר ראה לאותה הלכה שכתובה למעלה וחדע טעמה ועוד טעם אחר. וכל היכא דאיכא והאמר מר תשובה היתה מאותה ברייתא שהיא תוספת חנו רבנן היא. וכל היכא פשיטא לא צריכא בא להוסיף קולא על קולא. וכל היכא דאיכא מאי איכא כיניהו אם חכם אחד הוא מה יש בין טעם פלוני חכם שלו ואם שני חכמים הם מה בין טעם פלוני חכם לטעם פלוני. וכל היכא דאיכא איבעיא להו אותן חכמים שהפליגו באותה הלכה דבר אותה הלכה הוצרך להם והם שאלו זה את זה לעצמן. וכל היכא דאיכא תיתי לי כגון קללה היא. וכל היכא דאיכא מי בדלת מי בדלת מלעשות מלאכה. וכל היכא דאיכא אמר פלוני משום ר' פלוני רבו הוא. וכל היכא דאיכא מהכא שמעתהא היא מיהא כרייתא היא. וכל היכא

דאיכא מהיב קושיא. אוהיביה קושיא יחיד ליחיד. מיחיבי רבים ליחיד. וכל היכא דאיכא והא איחמר והא הנן והא חניא ורמינהו קושיא היא לפרוכי קא אתי, וכל איריא קושיא היא וכל הויא קושיא כגון והוינן בה והוי בה ר' פלוני. וכל קושיא שבכל חנווי דלא חמצא בה אביי ורבא שמא אביי ורבא תקנום. וכל קושיא דחמצא אביי ורבא ורבא אשי ורבינא לפי שכלן ראו זה את זה וכדור אחר היו. כל ר' מארץ ישראל כל רב ומר מבבל. ר' יוחנן וריש לקיש היו החלת אמוראין בארץ ישראל. ואחריהם ר' ושמואל בבבל. ר' . . . וריש לקיש נהגו שררה בארץ ישראל. רב ושמואל נהגו שררות בנהרדעא וכדור אחר היו. ואחריהן רב חסדא ורב הונא. ואחריהן רב נחמן ורב ששת. ואחריהן רבה ורב יוסף. ואחריהן אביי ורבא. ואחריהן רב אשי ורבינא. ר' יוחנן חיה ח"ת שנים ור' חייא ש' שנה. רבן יוחנן בן זכאי והלל הזקן ר' עקיבא ק"כ שנים. ר' ור' נחן סוף משנה. רב אשי ורבינא סוף הוראה. גיזא ור' סימונא סוף סברא. ר' יונתן סוף מעשה. נשלם סדר התלמוד ת"ל.

Anhang.

1.

אלו עשרה בני ר' פפא דכולהו מעלו לשכחה חיננא בר פפא. רמי בר פפא. אחא בר פפא. נחמן בר פפא. אדא בר פפא. אבא מר בר פפא. רביש בר פפא. סורחב בר פפא. דרו בר פפא. רפרם בר פפא.

2.

כל מחובי מחיב סברייתא וכל ורמינהו ממשנה וכל סחקיף מחיב הנא.

שומרי המבוא *

המה

עשרים ומאה הערות השומרים מאבני נגף ומאבני אפל את מבוא התלמוד לר' יוסף בן עקיבין בן ר' יהודה בן ר' יוסף בן ר' יעקב הדיין הספרדי ברצלוני אשר יצא פעם ראשונה לאור ע"י הרב החכם הגדול מו"ה צבי הירש המכונה ד"ר גראטץ בברעסלויא שנת ה' תרל"ב לב"ע, מבלי כל הערה ותקון ובאור על הדברים הקשים אשר בו. אך בהקדמה הגרמנית ידבר על אדות מחברו.

הפקידן

יעקב רייפמאנן.

(1) כראש המחבר: אמר החכם רבנו יוסף בן רבנו יעקב הדיין ברצלוני ז"ל עכ"ל. מלות: החכם רבנו מוכיחות למדי אשר הדברים האלה אינם מלת המחבר רק מלת המעתיק אם מכחז אל כהז ואם מלשון אל לשון. כי אין אדם מכנה את עצמו בשם חכם-רבנו.

(2) שם: כונתי במקום זה לבאר הדברים וכו' עכ"ל. מה: במקום זה? חנה המקוב הזה? וז"ל צדוק, כי המחבר עצמו לא כהז את המחבר הזה בספר מיוחד רק בחוק ספר אחר המדבר על עניני החלמוד. וכי אל הספר האחר הזה רמז בלשון: במקום זה. אך אחד המעתיקים הפרידהו מעל הספר השלם וכתבו בפני עצמו, וכזה עשו מעתיקים רבים במחמרי ספרים קדמונים כידוע לכל המהיר בקורות הספרים. ויוכל היות אסוף אשר גם שם מיוחד לא היה להמחבר הזה מלת המחבר, לא שם: מבוא התלמוד ולא שם אחר, אך המעתיק אחרי עשהו ספר מיוחד קרא לו שם מיוחד: מבוא התלמוד. והמשכילים על דבר יצינו אשר השם ההוא לא נאות להמחבר הזה. כי לא ידבר בו מאומה על מהות החלמוד והכניסו כדרך מבוא החלמוד המיוחס לר' שמואל הנגיד.

(3) בחלק א': אחרים אומרים ר' מאיר יש אומרים ר' נתן עכ"ל. מקור הדבר הזה צהוריות (י"ג ב'). וז"ל חסיקו לר"מ אחרים ולר' נתן יש אומרים עכ"ל. ויעוין סדר הנאים וחמוראים אשר בשם הגדולים (סי' ד') והוא"כ שופ"ט (י"ג א'). ובספר צריחות (הלך ימות עולם סי' י"ט).

(4) שם: או רבה תוספאה עכ"ל. אין לזה כל מקור לא בחלמודו ולא בספרי הגאונים הידועים לנו. אך בספר יוחסין (שם רבה תוספאה) כתוב בן. וז"ל ואמרו שקורין אותו י"א גם כן עכ"ל. ובלי ספק רמז במלת: ואמרו אל הגאונים אשר אמרו ככה בספרים שאינם ידועים לנו והיו ידועים לו ואם קבלה הוא נקבל ואם לדן יש תשובה. כי רובי יש אומרים נמלאים בצריחות קדמוניות ורבה תוספאה היה סוף החמוראים ככתוב בספר יוחסין שם. אולם זה אמר ויציב אשר לא כל יש אומרים הוא ר' נתן וכן לא כל אחרים אומרים הוא ר"מ. יעוין חוסי צ"ב (ט"ו ב') ד"ה ויש אומרים איוב צימי יעקב היה): הני יש אומרים לאו היינו ר' נתן דהא פליגי עליה עכ"ל. ושם (ל"ג רע"ב ד"ה מאן שאומרים רש"י): אע"ג דקיי"ל דיש אומרים

(* עשה"כ ואכזריהם על מחנה ר' שומרי המבוא (זה"ש ט"ו י"ט).

היינו ר' נחן כדאמר בסוף הוכחה דאסיקו ליה לרי נחן יש אומרים? הכא קבלה היתה בידו דהאי יש אומרים רב"ג. וכן בפרק חזקה הבהים גבי ניר דקאמר מאן יש אומרים? רבי אחא ובפרק קמא פליגי יש אומרים ורבי נחן גבי איוב עכ"ל. ובתוס' ע"ז (כ"ב ב' ד"ה אחרים אומרים): על כרחך אחרים דהכא לאו היינו ר"מ. דהא פליגי עליה. וכן מצינו בכמה מקומות אחרים במחלוקת אצל ר"מ וי"א אצל ר' נחן עכ"ל. וצ"ל מאלה כי כל יש אומרים ואחרים אומרים אשר אינם ר' נחן ור' מאיר לא היו ידועים בשם ולכן לא נקצו בזמות.

5) שם: הדגין לפני חכמים שמעון בן עזאי ושמעון בן זוטא וחנון המצרי וחנוניה (בן חנינאי) עכ"ל. בסנהדרין (י"ז ב'). ויעוין שם כי רב נחמן בר יצחק הוסיף עוד שפעון אחד. ויעוין פ"י רפ"י שם. ובירושלמי (מעשר שני ספ"ב): אלו הן הדגין בן עזאי וכן זומא.

6) שם: ר' שמעון בן קרחא הוא בנו של ר' עקיבא עכ"ל. הוא בערוך (ערך קרח). ופ"י רפ"י (בכוריה ל"ה א' ד"ה חוץ מן הקרח הזה) ובפ"י רפ"י (בספחים ק"ב א' ד"ה ר' יהושע בן קרחה) ובתוס' שם (ק"ג ע"א ד"ה ורבי יהושע בן קרחה היא) בשם יש מפרש. ור"ה חלק עליו יעו"ש ראיותיו הברורות מאלה. ונפלא מאד בעיני אשר הביאו ההוס' פ"י הערוך ורפ"י ורפ"י ח"ך בשם: יש מפרש. הכי נורל ר"מ ור"מ נורלס?

7) שם: אמר ר' אליעזר בן עזריה על ר' עקיבא כל חכמי ישראל לפני בקליפת השום חוץ מן הקרח הזה עכ"ל. נחלק לו בן עזאי בבן עזריה. כי אך בן עזאי אמר: כל חכמי ישראל לפני בקליפת השום חוץ מן הקרח הזה. יעוין בכוריה (ל"ה א'): הניח אמר בן עזאי הואיל והללו אומרים כך והללו אומרים כך וכי וליחזי טעמיה דמאן מסחבר? וכי הימא לא מני (בן עזאי) קאי אטעמייהו וההניח בן עזאי אומר כל חכמי ישראל דומין עלי בקליפת השום חוץ מן הקרח הזה עכ"ל. וכן נחלק לבצל שו"ת זקן אהרן בן עזאי בבן עזריה. יעוין שו"ת אלה (ס"י ד'): וכי יהושע זה הוא בנו של ר' עקיבא כדאשרינן אמר ר' אלעזר בן עזריה כל חכמי ישראל לפני בקליפת השום חוץ מן הקרח הזה. שר"ע קרח היה עכ"ל. וכן נחלק לבצל הליכות עולם בן עזאי בבן עזריה. יעוין ה"ע (שער א'). ויובל היות כי הסגנה הזאת יראה מלפניהם ע"י אשר רחפו לפני זכרונם דברי רבנו נסים המוצאים בתוס' בכוריה שם (ד"ה חוץ מן הקרח הזה): חוץ מן הקרח הזה הוא ר' אלעזר בן עזריה דאמרו בירושלמי שהיה קרח (איה מקום הדבר הזה בירושלמי? ויעוין ירושלמי ברכות פ"ד ה"א) ובהו"ב"ב (ק"יג א' ד"ה ומכו זה): שפירש רבנו נסים - במגלה ספרים שמהל בבכרשיה רבה - (איה מקומו?) דהוץ מן הקרח היה רבי אלעזר בן עזריה עכ"ל. ונחלק לו האיש האומר באים אשר נאמר עליו. ויעוין סה"ד (שם ר"ע).

8) שם: למדים לפני חכמים לוי מרב רבותינו שבבבל רב ושמואל וכו' אמרו עליו במערבא ר' חנינא עכ"ל. כל זה בסנהדרין (י"ז ב') אך הכתוב פה: דייגי סורא רב הונא ורב יצחק הסר שם, וכן חסר פה מעט הכתוב שם. וגם יש מעט שנויים בין הכתוב פה להכתוב שם. שימה קורא משכיל! זה לעמה זה ויודע לך הכל. ובין השנויים יש אך שנים הראוים לשים לב למו. א) שם כתוב: מחכו עלה במערבא רבי יוסא בר חנינא. ופה כתוב: אמרו עליו ר' חנינא. והכתוב פה אמר וזקן. כי הכתוב שם יתנגד אל הכתוב בנצרה. ככתוב בתוס' שם (ד"ה מחכו עלה): תימא דנפרק שלשה מינין בנייר (מ"ב) אשכח דמחכו עלה במערבא אדרבי יוסי בר רבי חנינא עכ"ל. והיא סתירה גדולה מאד. ב) שם כתוב החלמוד אשר לפנינו כתוב: פוטבדיתא (מלה אחת). ופה כתוב: פום בדיתא (שתי מלות).

והגוססח הכהובה פה הוכיח למדי לדקה אמרי במכהזי הגדול לרמשי אשר בראש ספרי פטר דבה כי פומבדיתא היתה יושבה על מבוא ופי נהר אחד אשר היה שמו: בדיתא, וכי בגלל זה נקראה: פום-בדיתא, והבאהי רחיה עיז ממועד קטן (י"ח ח') : בדיתא לבאי כוורי עכ"ל. וע"ז בפ"י המיוחס לרש"י: בדיתא שם נהר. ובפ"י המיוחס לרש"י אשר על הרי"ף: פומבדיתא המקום היושב על יד הנהר, בדיתא הוא הנהר. וצ"ח שם: בדיתא לא גרסינן פום. שם המקום היושב על נהר בדיתא.

(9) שם: סיני הוא רב יוסף ורבה חברו נקרא עוקר הרים עכ"ל. בסוף ברכות ובסוף הוריות.

(10) שם: אחרים ר' מאיר עכ"ל. הוא צ"ל ספק פ"ס. כי כבר כתוב זה למעלה.

(11) שם: איבא דאמרי רב יוסף עכ"ל. אין לזה כל מקור. ואין זכר לו בכל הספרים אשר ראיתי.

(12) שם: כל מעשה בחסיד אחד הוא ר' יהודה הנשיא או ר' יהודה בר אלעאי או ר' יהודה בן בבא עכ"ל. בצ"ק (ק"ג ז') ובהמורה (פ"ו ח') לא נזכר ר' יהודה הנשיא. ובכל מקום אך צ"ס: קדוש יכונה ולא צ"ס: חסיד. וכ"ה בסדר הנאים ואמוראים הגיל (סימן כ"ט).

(13) שם: כל היכי דאיבא תאני רב ספרא משום חד דבי ר' וחד [ג"ל: הוא] המיוחד מבניו ומאי גיהו בן [ג"ל: רבן] גמליאל עכ"ל. כ"ה בסדר הנאים ואמוראים הגיל (פ"י ל') וז"ל: כל היכא דאיבא רב ספרא מבוס חד דבי רבי ומנו ר"ג בנו של רבי הוא עכ"ל. וכ"ה בס' יוחסין (ש"ט רב ספרא) וכ"ה בכל ספרי כללי ההלמוד. ולשון: כל היכא דאיבא צלתי מדוקדקה. כי לא נמצא זה רק במקום אחד: והוא בצרכות (ל"ד ז'). ודע כי בר"ף ס"ס הנוסחה: מבוס חד דבי ר' אמרי. ובצ"ס ס"ס: מבוס חד דבי ר' ינאי. ונעלמה מעין שניהם נוסחה סדר הנאים ואמוראים הג"ל. והנה בצ"ה (מחמר הורה שבעל פה) מובא זה בלשון המבוא שלנו כמעט אזה בלחה. וז"ל הגי רב ספרא מבוס חד דבי רבי. פירוש חד המיוחד מבניו ומאי גיהו רבן גמליאל. מנחתי עכ"ל. והרוב מחד אשר מנח זה במבוא שלנו.

(14) שם: כל רב אמורא כל רבי מארץ ישראל, וכל רב וטר מבבל. כ"ה בערוך (ערך ח"י). ושם כתוב עוד: ויש בתנאים שקרוין רב במקומות ידועין עכ"ל. ויעוין גם בערך רב צ"ס רב האי גאון.

(15) שם: רב יהודה הנשיא הוא הנקרא רבי והוא רבנו הקדוש עכ"ל. לשון פירושלמי (פנהרין פי הגחנקין ה"ד).

(16) שם: קהלה קדושה ר' שמעון בן מנסיא ור' יוסף בן משולם עכ"ל. כ"ה פירושלמי (מעשר שני ספ"ג). וז"ל עדה קדושה רבי יוסי בן הנובלס ור"ס בן מנסיא עכ"ל.

(17) שם: ונקראו עדה קדושה משום שהיו משלשין וכו' עכ"ל. כ"ה במדרש קהלה (פסוק ראה חייס). ושם כתוב: לתורה. החס: למקרא. הכתוב פה.

(18) שם: בנן של קדושים וכו' בצורתא דזוזי לא אסתכל עכ"ל. בפסחים (ק"ד ח').

(19) שם: ר' מאיר הוא ר' גהוראי ושמו ר' נחמיה עכ"ל. בערוכין (י"ג ז') כתוב: הוא לא רבי מאיר שמו אלא רבי גהוראי שמו (שם הע"ס. בן כתוב על בגליון). ולמה נקרא שמו רבי מאיר? שהוא מאיר עיני חכמים בהלכה. ולא גהוראי שמו אלא רבי נחמיה שמו ואמרי לה רבי אלעזר בן ערך שמו. ולמה נקרא שמו גהוראי? שמהיר עיני חכמים בהלכה

עכ"ל. ועל הגליון כהוב שם: ולא קאי על ר"מ אלא על רבי נהוראי המוזכר בתלמוד עכ"ל. וזה נכון מאד ולא ככהוב פה שני שמוה היו לר"מ: נחמיה, נהוראי, מאיר. כי אחרי אשר שמו העלמי היה: נחמיה מה זה ענין שני הכנויים: נהוראי, מאיר, אשר גם שניהם מורים על דבר אחד: מנהיר ומאיר עיני חכמים בהלכה? ועל: אדוה שם העצם: נהוראי. והכנויי: מאיר. לפי: הגליון, כהבתי בהערותי על תלמודנו כדברים האלה: אס: נהוראי יוכל להודות על: מנהיר עיני חכמים בהלכה למה זה נשמה שם: נהוראי לשם: מאיר? ומדוע נקרא רבי נחמיה או רבי אלעזר בן ערך בשם: נהוראי ולא בשם מאיר? וגיל, כי אשר שמו שם: נהוראי לשם: מאיר היו מדברים בלשון עברית ולכן שנו שם ארמי (נהוראי) לשם עברי (מאיר), ואשר קראו אה רבי נחמיה או רבי אלעזר בן ערך בשם: נהוראי ולא בשם: מאיר היו מדברים בלשון ארמית. ויכול הוה עוד, כי נקרא ר"מ בשם עברי בעבור הוקירו את הלשון העברית ככתוב בירושלמי (סקלים ס"ג): תלמי בשם ר"מ כל מי שקבוע בל"י (מקום הלשון הקדש) ומדבר בלשון הקדש וכו' יהא מבוזר שכן העולם הבא הוא עכ"ל. עד הנה דברי שמה.

(20) שם: יוסף איש הוצל וכו' שמעוני אחי ועמי עכ"ל בפסחים (ק"ג ס"ג וק"ד ר"ח). צמט שנויה. יעוין זה לעמח זה.

(21) שם: אביי חברו דרבא באל"ף והוא בלא דגוש ורבה הכתוב בה"א ודגוש הבי"ת הוא חברו של רב יוסף עכ"ל. בערוך (ערך אביי) כהוב: ורבה ורבא אבה ואבא שמותייה וכו' וזה ר"ש שבראש המלה סימן הוא לר"ב וליסנא קלילא. עכ"ל. ולפי ראו להיות להפך. רבא בדגש הבי"ת ורבה בלי דגש הבי"ת. כי: אָבָא (פאפער). או אָבָא (פרוכט) הוא בבי"ת דגושה, אבל: אָבָא (לשון חניוה אבה. איוב פי כ"ו) או: אָבָא (וויליג זיין) הוא בבי"ת רפויה.

(22) שם: ושם אביי נחמני וכו' עכ"ל. כ"ה בערוך (ערך אביי). אך צסוף י"ט שנוי בינימו. כי פה כהוב: וזה הבנוי רמז ששמו בשם אביו. ור"ל וכו': אביי שהוא כמו: אבי (מין פאפער) ציו"ד נוספת הוא רמז ששמו כשם אביו נחמני. ושם כהוב בלשון מגממת: הוה קרי ליה אביי בלשון ארמית כאלדס שקורא אבי וסליק ליה אביי. וכיון שהיה מן האבות והנדולים קרויה רבן הכי עכ"ל. ולא אבין עוד. זה היפך. ויעוין פי' רש"י געין (ל"ד רע"ב ד"ה והלכתא כנחמני).

(23) שם: אבוא דשמואל הוא רבה בר אבוא. צנרכוס (י"ח ב') כהוב: אבא בר אבא אבוא דשמואל.

(24) שם: שלהו ליה לאבוא דשמואל. ר' שלה ליה לאבוא דשמואל. רבה בר אבוא עכ"ל. שלהו ליה לאבוא דשמואל הוא בר"ה (כ"ו צ"י וב"ח א') ומסליה רבי לאבוא דשמואל לא אזכיר עהה. כי אה מסליח רבי יהודה גשיאה לו (יבמות קט"ו ס"ג) ורבי יהודה גשיאה היה נכד רבי ולא אדע על מה הובאו פה המאמדים האלה ומה ירצו ללמדנו. ומלוח: רבה בר אבוא הן פה יפרות וללא נורך וצלי ססק נשמרנבו פה מלמעלה. וצפסחוס (ק"ג א') כהוב להפך "שלא ליה אבוא דשמואל לרבי".

(25) שם: ונקראו החכמים מלאכי השרת. אמר אמימר מאן מלאכי השרת רבנן. וכו' דמצווינון במלאכי השרת עכ"ל. בנדרים (כ"ו ע"ב). ועפ"י בארתי בהערותי על תלמודנו את הכתוב בחגיגה (י"ד, צ'): והיו מלאכי השרת מתקבצין וכאין לשמוע כי הם חכמים ורבנן.

26) שם: רב בר אהוה דר' היויא ובר אהתיה הוה עכ"ל. בפסחים (ד' רע"א).
 27) שם: והוה שמו אבא ותלמידיו קורין לו רב עכ"ל. כ"ה בערוך (ערך
 חז"ל). וז"ל רב שכתב כי הוא בקרויאן בשמותיהן. לא רב שמו אלא חזא שמו ומסורש בכמה
 מקומות וכו' וז"ל חזא חריכא קריח ליה. אבל שמואל ודאי כיון דהוא רישא דאמוראי ליקריה
 ומשום דכולהו שמעיה לא קריהי רב ולא אסתמיך החס דליקרי רבי הלכך רב הוה מכני ליה
 לשמיה הכי ושמואל מכני אריוך ושבור עכ"ל. וכל אשר לא פסח כחלב לבו יבין כרגע, כי
 התבלבלו הדברים האלה מאד. וכי ז"ל: חזא חריכא קריח ליה אבל ודאי כיון דהוא (רב)
 רישא דאמוראי ליקריה ומשום דכולהו שמעיה (ר"ל תלמידיו ושומעי תורתו. ומזה לקח בעל
 מנחם התלמוד שלנו אמרו: ותלמידיו קורין לו רב). הלכך רב הוה מכני ליה לשמיה הכי
 ושמואל לא קריהי רב ולא אסתמיך החס דליקרי רבי ומכני אריוך ושבור.

28) שם: והיה קורא לו רב לרבי הייא הביבי כלומר היקר בעיני, ור'
 חייא היה קורא לו בר פהתי כלומר בן נשואי מלשון פהות וסגנים; ושמואל
 חבירו של רב היו קורין לו אריוך עכ"ל. חז"ל הוא בעירובין (י"ב סע"ב) ובב"מ (ע"ו
 ב'), ובמכות (ג' ב', י"ח א'), ובחולין (ל"ב א'). ובמכות (ג' ב') פ"י רש"י: חז"ל. הרגום
 של דודי: רבי חייא אחי אביו היה עכ"ל. וזיחר המקומות הג"ל פ"י סה"ס: הביבי דודי.
 וכן פ"י רש"י בב"ב (ס"ט). ובמגן אב"ט של דודי כוון רש"י אך אל הרגום הירושלמי על: דוד
 אהרן (ויקרא י"ד ד'). אבל בהרגום אונקלוס מחונס דוד בכ"מ: אהבוהי אשר הוא מרכב
 מן: אה אבוהי (אחי אביו). וכן בערוך (ערך חז"ל) כתוב: אמר ליה רב חז"ל וכו' פ"י
 דודי. דוד אהרן הרגום ירושלמי חז"ל דאהרן וא"ש אשר ישכב את דודתו הרגום (ירושלמי)
 חז"ל. (וכן) דודתך היא עכ"ל. וקרוב מאד אשר רש"י לקח דבריו במכות (ג' ב') מן הערוך
 והנה במוסף הערוך פס כתוב: כן הרגום דוד אהרן, ומרגום יוכבד דודתו חז"ל. אבל
 הרגום אשר ישכב את דודתו בנסחאות שלנו אחת אהבו, דודתך היא אחת אהבוך עכ"ל. ואני
 מוסיף עוד, כי גם הרגום או דודו או בן דודו (ויקרא כ"ה מ"ט) הוא בנסחאות שלנו: או
 אחיו או בר אחיו. וכי במקומות אשר כתוב בהם: הביבא הוא אך שגיאת א"ת המעתיקים
 סנהלף לו דוד המורה על אחי האב (אה"י, אונקלוס) בדוד המורה על אחי (ליעזבטער,
 פריינד, ליעזבטער). הן: הביבא יתכן אך בדוד המורה על אחי אבל לא בדוד המורה על
 אחי האב. ולכן אחשוב פירוש המבוא שלנו לאמת ויציב. וביוחסין (ח"ב ראש אות הי"ח) כתוב:
 חז"ל. רב היה קורא לרבו חייא חז"ל שהיה דודו רצה לומר אח אביו והבליע אוחיות מהם
 וגם ר"ל אהבי [ז"ל אהובי] עכ"ל. ואמרו: רוצה לומר אה אבי הוא ללא אמת כי זה
 לא יתכן רק באהובי כ"ל אבל לא בחז"ל בעבור כפל הבי"ת. ואמרו: וגם ר"ל אהובי.
 הוא לקוח אולי מהמבוא שלנו. — ובר פהתי נזכר שם פעמים בחלמודט. בצרכות (מ"ג ב',
 מ"ג א', מ"ו סע"ב) ובשנה (ג' ראש ע"ב, כ"ט א'). ובגזיר (כ"ט א'). ויעוין פ"י רש"י בשנה
 ובגזיר וערוך (ערך בר פהתי). ויעוין סנהדרין (ה' א'): ח"ל רבי חייא לרבי בן אהורתי
 יורד לבבל עכ"ל. ושם (שם ב') על שם חמיהו. דחייב אמור לחמה אחוהי את עכ"ל. —
 ואריוך הוא בשנה (כ"ג א'), ובקדושין (ל"ט א'), ובחולין (ע"ו ב') ובמנחות (ל"ח ב'). ויעוין
 פ"י רש"י בשנה ובחולין ובמנחות וחס' בשנה, ויוחסין (שם אריוך), וערך מלין (ערך אריוך),
 ויש עוד ג' כנויים לשמואל. אי ירהינאי (ב"מ פ"ה ב'). ב' שביר מלכא (פסחים מ"ד סע"א)
 צ"ק מ"ו ב'). ג' שקוד (כתובות מ"ג ב'). וגם יש עוד כנויים יאחרים לחכמים אחרים אשר
 היה על בעל המבוא להביאם פה. כמו: בר נפתא לר' יוחנן (כתובות כ"ה ב', צ"ח פ"ה

ב', סנהדרין ל"ו א' ויעוין פ"י רס"י סס). קטינא הריך שקא לר' זירא (צ"מ פ"ה סע"א, סנהדרין ל"ז א'). קרא לרב ושמואל ור' יוחנן (ע"ז מ' ע"ח). בנאים להלמידי חכמים (מקולות פ"ב מ"ו). ועוד רבים כאלה.

29) בהלק ב': ר' יהושע סתם האמור במשנה הוא ר' יהושע בן חנניה. כ"ה בסדר תנאים ואמוראים הג"ל (ס"ו ז') ושם כתוב אשר גם ר' יהושע סתם האמור בצרייתא הוא ר' יהושע בן חנניה. וז"ל כל ר' יהושע במשנה וברייתא סתם הוא רבי יהושע בן חנניה שהיה צימי קיסר (אנדרינוס) עכ"ל, וכן נראה מפ"י רס"י על מיר (מ"ו ב' ד"ה ור' אליעזר מר' יהושע): מר' יהושע סתם דהיינו ר' יהושע בן חנניה עכ"ל. וכן נראה מסוף הקדמת פ"י המשניות להרמב"ם (פ"ו): ורבי יהושע סתם הוא ר' יהושע בן חנניה תלמיד ריב"ז עכ"ל.

30) שם: ר' אליעזר סתם הוא ר' אליעזר בן הורקנוס. כ"ה בסדר תנאים ואמוראים הג"ל (סס). ובהקדמת פ"י המשניות להרמב"ם (סס) כתוב: המזכר במשנה עכ"ל ונריך להוסיף עלי ספק ובברייתא.

31) שם: ר' יהודה סתם הוא בן אלעאי. ר' אלעזר סתם הוא בן שמוע. ר' שמעון סתם הוא בן יוהאי. כ"ה בסדר תנאים ואמוראים הג"ל (ס"ו ז'). ובפ"י רס"י על צ"ה (כ"ו א' ד"ה ר' יהודה הגאון): ידעם ר' יהודה הוא ר' יהודה בר אלעאי עכ"ל. ובפ"י רס"י על שבת (י"ט רע"ב ד"ה ר' אלעזר הוא): הוא ר' אלעזר בן שמוע סתם ר' אלעזר של משנה וצרייתא עכ"ל. וכ"ה עוד במקומות רבים. ובפ"י רס"י על שבעות (ב' ב' ד"ה משמו): וסתם ר"ש הוא ר"ש בן יוחאי עכ"ל. וכ"ה בהקדמת פ"י המשניות להרמב"ם (סס). ועל: במשנה נריך להוסיף עלי ספק: ובברייתא הג"ל.

32) שם: בן בתירא סתם הוא ר' שמעון בן בתירא. ר' שמעון בן בתירא מזכר בעדות (פ"ח מ"ח). ובהקדמת פ"י המשניות להרמב"ם (סס): וכן בתירא הוא ר' יהושע בן בתירא עכ"ל. ובהליכות עולם (ס"ו קפ"ז) כתוב אשר הוא ר' יהודה בן בתירא. ולא אדע עתה דברי מי אמת ונדק.

33) שם: בן בג בג הוא יוהנן בן בג בג. יוהנן כהן גדול הוא יוהנן בן סתתיה שהיה בימי חשמונאי ובניו. כ"ה בהקדמת פ"י המשניות להרמב"ם (סס). וסתם: בן מתתיה ז"ל: אבי מתתיה. ככתוב בהודאה על הנסים להנזכר: צימי מתתיה בן יוחנן כהן גדול חשמונאי ובניו. ובהקדמת פ"י המשניות להרמב"ם (סס). כתוב, כי הוא המזכר בחסלות. ויעוין יוחסין וסה"ד והכתוב שם עוד: במלהמת מלכי יון. רומז עלי ספק לספרי חשמונאים אשר בידינו וסתם: במלחמות. ז"ל: ובמלחמות צואי המוסיף יעו"ש.

34) שם: רב יהודה סתם הוא רב יהודה בן יחזקאל. כ"ה בסדר תנאים ואמוראים הג"ל (ס"ו כ"ח).

35) שם: סתם מתניתין ר' מאיר וכו' וכולהו אליבא דר' עקיבא בסנהדרין (פ"ו א').

36) שם: משום ר' ישמעאל אמר תלמוד אהר לפני ר' עקיבא (הוא) ר' מאיר. בערוזין (י"ג א').

37) בחלק ג': אין הלכה בתלמוד בפני הרב. כ"ה בסדר תנאים ואמוראים הג"ל (ס"ו כ"ה). ומקורו בשבת (ל"ט, ב'): חדא דר"ע תלמיד הוא.

38) שם: יהוד ורבים הלכה כרבים. בערכות (פ' א') ושם נסמן.

(39) שם: שנים חולקים ואחד מכריע הלכה כדברי המכריע. צרכות (מיג צ'). וצנח (לי"ט צ').

(40) שם: והני מילי במהניתין אבל בברייתא לא. צנח (ס"ט): דלמא הי"מ צמחיתין אבל צברייתא לא עכ"ל. ויעון רי"ף (קדושין ס"א סוגיא וכלן עבד יוגא צהן לחירות): דלא אמרינן כל מקום שפני חולקין ואי מכריע הלכה כדברי המכריע אלא צמחיתין אבל צברייתא לא. כדגרסינן בפרק כירה וכו' דלמא הי"מ צמחיתין אבל צברייתא לא עכ"ל.

(41) שם: אין הברעה שלישית מברעת פי' כגון שני חכמים חולקים והמכריע אינו שוקל בסותן אלא פהות סהן אין הברעתו הברעה עכ"ל. מאמר: אין הברעה שלישית מברעת הוא צפסחים (כ"א רע"א). ופס נסמן. ופירושו הוא צערוך (ערך ברע צ') צפס רבנו חננאל יעו"ש. וכ"ה צפס' (צ"ק קט"ז ח' ד"ה הברעה שלישית) צפס ר"ח צמעט שני לסון יעו"ש. וכ"ה צפי ר"ח על פסחים (ס"ט) יעו"ש.

(42) שם: אין הלכה בשטה. כ"ה צמחא ההלמוד המיוחס לר' שמואל הנגיד (מלה שטה). והיא קבלת הגאונים. יעון חדושי ר"ן על רי"ף (סוכה פ"א ד"ה אמר חב"י ר' ור' יאשיה): כל היכא דאמרינן רבי פלוני ורבי פלוני כולהו כי הכא הויא שטה שהיא קבלה ביד הגאונים ז"ל דלית הלכתא כהד מינייהו וכו' וצנין אז צצכלן שממנו למדו הגאונים ז"ל שאין הלכה כשטה צפי אחיו נסך דאמרינן ודלמא רב עיל יס וכו' אלא ש"מ שטה אהמ וכו' עכ"ל.

(43) שם: והטעם מפני שדרך החכמים לאהוז בדרך קצרה וכו' ויהיר ורבים הלכה כרבים כ"ה צמ' הליכות עולם, ויעון שו"ת חות יאיר (סי' צ"ד).

(44) שם: תניא ר' אומר גלוי וידוע וכו' דרך קצרה בחולין (ס"ג, צ').

(45) שם: כל אם תמצא לומר הלכה. כ"ה דעה הרמב"ם. יעון הדושי ר"ן על מדריכ (ז' ח' ד"ה חדא מנו חדא): על דרך הרמב"ם ז"ל שפוסק בכל מקום כאם המלא לומר עכ"ל. וגם זה מורה היות צעל מצוא שלנו הלמיד הרמב"ם.

(46) שם: אמרו בגמרא איבעיא להו מה לבעול בתהלה בשבת וכו' עכ"ל. פכהובה (פי' צ').

(47) שם: והתם ליכא למימר (דהלכתא כאם תמצא לומר) דהא קי"ל דשבת המירא וליכא לולזולי בה. צנינה (צ' צ').

(48) שם: כל היכא דאמרי הלכה כמותה הלכה. ככר כחוב זה למעלה: כל היכא דאמר הלכה כפלוני הלכה כמותו עכ"ל. וא"כ הוא צלי ספק פ"ס.

(49) שם: הלכה כלישנא בתרא. הוא סותר הכתוב אחרי כן: כל חרי לישנא צדאורייתא לחומרא צדרכנן לקולא עכ"ל. וכ"ה צמדך הנאים ואמוראים הג"ל (סי' מ"ט). וכ"ה דעת ר"ה. יעון חוס' (ע"ז ז' ח' ד"ה צאל חורה). והנה צחדושי ר"ן על רי"ף (ס"ט) כתוב: אבל הי"ר יחק כן גיאות ז"ל כהב דלעולם קי"ל כלשנא צהרא צין צאל חורה צין צאל סופרים צין להחמיר צין להקל. שלכך סדרו צעלי החלמוד הלשון ההוא אחרון לומר שהוא עיקר עכ"ל. וכן צר"ש שם: ורי"ן גיאות ז"ל כהב דלעולם הלכה כאיכא דאמרי עכ"ל. וצפולא חריפתא שם: ובס"פ מי שחזו כהב רבנו צצכל מקום חוסס הרי"ף איכא דאמרי עיקר וכו' ועוד צפ' המוכר פירות סחס כדברי הרי"ף דהלכה כאיכא דאמרי עכ"ל. ולפי הכתוב צמצוא שלנו (ח"א) אשר כל איכא דאמרי הוא ר' יוסף נוכל להוסיף על פטס ר"ן עוד פטס לדעת הרי"ן גאוח והרי"ף. כי הוא צעבור היות ר' יוסף סיני וסיני עדיף. ולישב הסחירה לחוטים אנהו לאמר

כי יש פה ע"ם ואי סדר, וכי ז"ל: כל הרי ליטני בדאורייהא לחומרא דדרכנן לקולא ויש אומרים (הוא ר"ן גאוח ור"ף הנ"ל) הלכה כלשנא בהרא.

50) שם: כל היבא דאמרי והלכה כך וכך דרשינן לה בפרקא. אי אמרי מנהג לא דרשינן וכי אתו לקמן מורינן להו. ואי אמרי נהגו אפילו אורי לא מורינן. כ"ה בהענין (כ"ו ב'). וז"ל מאן דאמר הלכה כר"מ דרשינן לה בפרקא. מאן דאמר מנהג מידרש לא דרשינן אורי מורינן. ומאן דאמר נהגו אורי לא מורינן ואי עביד עביד ולא מהדרי ליה עכ"ל.

51) שם: תיקו דאיסורא להומרא, דממונא לקולא קולא לתובע והומרא לנתבע. כ"ה בסדר הנאים ואמוראים הנ"ל (סי' מ"ח). ונמכח החלמוד המיוחס לר' שמואל הנניד (מלה תיקו). ומחא: קולא לתובע והומרא לנתבע ז"ל להסך: קולא לנתבע והומרא לתובע. כידוע.

52) שם: כל היבא דאיבא הרי מעמי הלכתא בבתרא. זה יהפן אך לדעת ר"ן גאוח ור"ף הנ"ל (סי' 49). ולטעם ר"ן (ס"ג): שלכך סדרו בעלי החלמוד הלשון ההוא (או הטעם ההוא) אחרון לומר שהוא עיקר.

53) שם: כל איריא קושיא היא. כל מהא ברייתא. וכל מהבא שמעתא כל היבא דאיבא תיובתא וכו' הלכתא בבתרא. כ"ז לקוח מסדר הנאים ואמוראים הנ"ל (סי' פ"א, וסי' מ"ד, וסי' מ"ג, וסי' כ"ה, וסי' כ'). ואיריא רומז ללשון: מאי איריא. ויענין מוסף הערוך (ערך איריא). ולבאורי מלות: איריא. מהא. מהבא. אין מקום פה בין כללי הלכה. כי אם למטה בין באורי מלות: הא לאו בפירוש אהמר אלא מכללא אהמר. איבעיא להו וכו'.

54) שם: אין למדין הלכה מפי משנה. נדה (ו' ס"ב) ואם כחוב לפנינו: גמרא. החא: משנה. אולם כפי' רש"ס (ב"ב ק"ל ע"ב ד"ה עד שיאמרו לו הלכה למעשה) הנוסחא: משנה ככהוב פה. והמונח פה בפירוש המחמר הזה מיבמות (מ"ט א') איזו ממזר וכו' מונח גם כפי' רש"ס (ס"ג) יעו"ש.

55) שם: וכן אין למדין הלכה מפי תלמוד בניב (ב"ב) הנוסחא: מפי למוד. וכפי' רש"ס (ס"ג): מפי גמרא. אולם הענין אחד לפי כל הנסחאות יעו"ש כפי' רש"ס.

56) שם: כל דתנן בבהירתא כותיה הלכה כמותו. ובהירתא היא מסכת עדיות. בנרכות (כ"ז א') ושם נסמן. וכבר נדחתו במ"א כי "בהירתא" היא מלה סורית וענינה בחינה ולרופה. וכי ההכנה מסכת עדיות בשם המורה על בחינה ולרופה, בעבור אשר כל דבריה בחינים ולרופים ע"ש עדות גדולי החכמים.

57) שם: כל דתאני ליה נבי הלכתא פסיקתא הלכה היא. כניק (ק"ב ס"א).

58) שם: אבל בכללי דלא כשכחינן מידי דמיתוסף עלייהו או דגרע מינייהו למדין. כגון הנ"ל כללי דאמרינן במפסקי בפלגות בהאי הבורה. החא: במפסקי בפלגות בהאי הבורה. ז"ל: בפסקי הלכות בהאי הבורה וז"ל כמו כללי פסקי הלכות אשר נקבצו בלו יחדו בחבור ההוא.

59) שם: כל מקום ששנה רשב"ג וכו'. בנכוח (ע"ז ב') ושם נסמן.

60) שם: אלא לאו דרשו ש"מ וכו' ויש להשיב קמ"ל דלא אמרינן האי ראשכחינן דהוא מטפי על האי כללא או דפחית מיניה אלא אמרינן מה דשייר אהריני. השבש מחד. וכה ז"ל: אלא לאו בדפרשינן ש"מ וכו' ויש להשיב קמ"ל דלא אמרינן

דלא שייר אלא האי דאשכחין דהוא מפפי על ההוא כללא או דפחיס מיניה חלא אמרינן דנמי שייר אחריני. ור"ל שלכן לא נלמוד כל מאומה מכלל זה וגאמר אשר יש עוד דברים רבים היוצאים מן הכלל ההוא גם כי לא ההבאנו במקום אחר.

(61) שם: סתם ואה"כ מהלוקת וכו' אבל בתרי מסכתא לא אמרינן משום דלית לה סדר, הלהא בבי דניזקין הדא מסכתא היא. צ"ק (ק"צ סע"ח). וסס נסמן.

(62) שם: סתם במשנה ומהלוקת בברייתא וכו' ר' הווא סנא ליה. צינמוח (מ"צ סע"ב ומ"ג רע"ח).

(63) שם: ספק טרפות להקל ספק נבלות להחמיר. צהולין (י' ע"ח) כתוב: כל ספק צשהיפה פסולה (צה"ג סוף הלכות שחיטה חולין כתוב: טרפה) עכ"ל. וספק נבלות הוא ספק אכ נהנבלו ואם נכחו כראוי. (כן צה"ג שם כתוב: נבלה שנפסלה משהיטתה וכו' עכ"ל. והכתוב שם עוד: חמורה נבלה מערפה" כונחו להאמור פה שספק נבלות להחמיר וספק פרפה להקל). וספק כזה להחמיר כי צהמה צחייה צחזקה איסור עומדה עד שיודע לך צמה נשחטה (חולין ט' א'). וספק טרפות הוא ספק אם הדבר המעריפה היה צה עוד קודם שחיטה ואם רק לאחר שחיטה. וספק כזה להקל יען אשר רוב צהמות אינן טרפות. ויעוין חולין (י"ח א'): חלא לאו משום דאמרינן זיל צחר רוצח עכ"ל. ופ"י רש"י (שם ט' א' ד"ה דאע"ג דאיתליד צה רעוהא וי"צ אי ד"ה פסח). ולא אדע למה להדין הזה פה צין כללי הלכה.

(64) שם: כל המקיל בארץ הלכה כמותו בהוץ לארץ אין הלכה כמותו ור"ל: כל המקיל צארץ הלכה כמותו צחונה לארץ, אבל בארץ אין הלכה כמותו. וכ"ה צצרכות (ל"ו א', צבה קי"ט א'). יעוין שם וסס.

(65) שם: כל פטורי דשבת פטור אבל אסור וכו' הדא צבי שנכנס לבית וכו' ואידך הצד נהש בשבת וכו' דהנן כופין קערה וכו' ואידך דתניא המפים כורסא וכו' מהט של יד וכו', צצצח (ק"ז א').

(66) שם: אלמא ספקיד פקיד. הוא ט"ס ור"ל: דמפקיד ועקיר. כי כ"ה צכהובח (ז' רע"ח).

(67) שם: אמר ר"ע וכו' ר' אליעזר אומר. אמר ר"ע הוא צצצח (ס"ב א'). ור' אליעזר אומר הוא טס (ק"ל ע"ח).

(68) שם: כל היכא דאתמר תסתיים הלכה וסימנא דמלתא הוא. לקוח מסדר הנאים ואמוראים הג"ל (ס"י מ"ה) ור"ל כל היכא דאיכא הסתיים כן הלכה וכיוצא (ר"ל: וסימנא ככהוב פה) דמלתא היא ואין לך מה שתהויר (ר"ל: שתהרהר) צו עכ"ל.

(69) שם: כל היכא דאתמר בה הא לאו בפירוש אתמר וכו' איבעיא להו אותן וכו' שני העניינים האלה לקוחים מסדר הנאים ואמוראים הג"ל (ס"י מ"ו וס"י ע"ח) וסס השקצו מאד ופה הם מחוקקים היטב.

(70) שם: כל היכא דאיכא טאי בינייהו. אם הכם אהר הוא לידע מה טעם יש בין דבור קטא לדבור בתרא. ואם שני הכמים הם לידע מה יש בין טעם זה לטעם אהר. לקוח מסדר הנאים ואמוראים הג"ל (ס"י ע"י). ואף הוא השצצס שמה מאד, ופה נהוץ להקן ולצהוב: אם חכס אחד הוא לידע מה יש בין טעם קמא לטעם צהרא. והכתוב אה"ז: מה יש בין טעם זה לטעם אחר ר"ל מה יש בין טעם החכס הזה לטעם האחר. וצעור כל המאמר הוא: אם שני הטעמים על ענין אחד הם מחכס אחד איז כונח

שאלה: כתיב בינייהו היא: מה בין העטם הראשון להעטם האחרון. ואם שני העטמים על ענין אחד הם משני חכמים עטם אחד מזה ועטם אחד מזה אזי כונה השאלה הזאת היא: מה בין העטם החכם הזה לעטם החכם האחר. ועפ"ז נהוץ להקן שמה: וכל היבא דאיכא מאי בנייהו אם חכם אחד הוא אומר מה יש בין העטם הראשון להעטם השני, ואם שני חכמים הם אומר מה יש בין עטם פלוני חכם לעטם פלוני חכם. — וזה חמת וליב.

(71) שם: כל היבא דאיכא ולא צריכא בא להוכיף קולא על קולא לקוח מסדר הנאים ואמוראים הגמל (סי' ס"ט). וכשמה פה מלח: פשיטא. אחרי מלח: דאיכא וסס כחובה. וגם פה גס סס יש סבוש גדול בלשון: קולא על קולא. כי בלמה ז"ל: קושיא על קושיא. הן מנמת המחמר הזה היא: כל היבא דאיכא לטון: פשיטא. ולטון: לא צריכא חוברות אשה אל אחותה לא הסוב לטון: לא צריכא אל התרון כאשר יחבוב כל קורא כי אם אל הקושיא. והכונה היא אפוא: והלא הוא מלחא דפשיטא ודלא צריכא? והוא כפל ענין במלות שונות. ואין לי כל ספק בבאור הזה.

(72) שם: כל היבא דאתמר וריבנהו והא תנן והא תניא סיוע והוא לפרש וכו'. ידידי הנב החכם הגדול מו"ה צ"ג משאריו כתב לי בדברים האלה: חסרון יש כאן. וכ"ל: כל היבא דאתמר ורמינהו והתנן והתניא הוא קושיא. וכל היבא דאתמר והא תנן והא תניא סיוע עכ"ל. והחזק: והוא לפרש. ז"ל: הוא ואפרש. ומלח: הוא מחוברת אל מלח: סיוע. וז"ל אחריה נקודה מפסקת.

(73) שם: כל היבא דאיכא פלוגתא בין החכמים כד מסיימין מימרא דקאמר אמרינן בהרייה וכו' אלא לפרושי טעמא דקאמר קאתו. הוא משבש עד מאד, וכ"ל: כל היבא דאיכא פלוגתא בין החכמים כד מסיימין מימרא דקמא אמרינן צרייה ור' פלוני אומר כך וכך ומקדמינן שם בר פלוגתיה אמרייה. ואי ליבא פלוגתא בנייהו אמרינן צהר סיוס מימרא דקמא אמר פלוני כך וכך. למימרא דליכא פלוגתא אלא לפרושי טעמא דקמא קאתו. וז"ל כל היבא דאיכא פלוגתא בין החכמים אומרים אחרי סיוס מחמר החכם הראשון: ור' פלוני אומר כך וכך. ומקדימים שם החכם החולק ללשון אמירה. כמו: ר' יהודה אומר ר' מאיר אומר. אבל אם אין פלוגתא בין שני החכמים אך האחרון מפרש את דברי הראשון אזי אומרים אחרי סיוס מחמר הראשון: אמר פלוני כך וכך. ומקדימים לטון אמירה לשם החכם המפרש. כמו: אמר ר' יהודה. אמר ר' מאיר. למטן דעת אשר החכם השני לא בא לחלוק על הראשון כי אם לפרש דבריו. ואין בהקוים האלה ובבאור הזה כל ספק. ויעוין ת"ט (בכורים פי"ג מ"ו ד"ה הגיע לארמי) שיש הרבה שטוים בלשון מחלוקה ולא באו אלא לפרש אולם בעל המבוא שלנו אך על הרוב דבר.

(74) שם: כל מקום שאמר ר' יהודה אימתי לפרש במה להלק. בערובין (פ"ב א') ושם נסמן.

(75) שם: כל תקנה סתם תקנת עזרא היא. לקוח מסדר הנאים ואמוראים הגמל (סי' ח'). וזה נריך עיין גדול בתלמודים.

(76) בתלק ד': ר' אליעזר ור' יהושע הלכה כר' יהושע וכו'. רוב דברי החלק הזה לקוח מסדר הנאים ואמוראים הגמל ומערובין (מ"ו ב'). יעוין שם ושם.

(77) בתלק ה': אין הלכה כרשב"ג בטרפות. אין לו כל מקור בשני התלמודים ובלי ספק הוא אך קבלת הגאונים.

(78) שם: הלכה כר' אליעזר בארבע וכו'. בנדה (ז' ב' ותי' א').

(79) שם: ב"ש וב"ה הלכה כב"ה המקור הראשון לזה הוא בערוכין (י"ג ב'). ומסס יבא עוד במקומות רבים אין ספורות למו.

(80) שם: הו"ן סארבעה דברים שהלכה בהם כב"ש וכו' בהוס' (סוכה ג' א' ד"ה דאמר לך) מובא בשם סדר רב עמרם אשר בשנה מקומות הלכה כב"ש. יעוין סס ופס היטב ויודע ויגלה לכל קורא אשר גם פה ז"ל: מששה. החת: סארבעה. ויעוין עוד הלכה.

(81) שם: ואידך בסוכה פרק חישן תחת הסוכה ואינה מחזקת ראשו ורובו ושלחנו יש פוסלין וכו' אין בסוכה פרק היטן החת הסוכה. כי אם פרק היטן החת המטה. ובפרק הזה אין כל זכר ללשון: ואינה מחזקת ראשו ורובו ושלחנו. ואף גם לא במקום אחר. אך בפרק ראשון מסוכה (ג' ב') כתוב: וחסורי מהסרא והכי קהני מי שהיה ראשו ורובו בסוכה ושלחנו בתוך הבית ב"ש אומרים לא ילא וב"ה אומרים ילא. ושאנינו מחזקת אלא כדי ראשו ורובו בלבד ב"ש פוסלין וב"ה מכשירין עכ"ל. וז"ל אפוא פה: ואידך בסוכה פרק ראשון סוכה שאינה מחזקת אלא כדי ראשו ורובו בלבד ב"ש פוסלין וב"ה מכשירין.

(82) שם: ואידך דאמרינן התם במנחות סדין בציצית ב"ש אומרים ארבעה וב"ה אומרים שלשה. בין מלת: בציצית למלת: ב"ש חסר הרבה וכ"ל: סדין ציצית ב"ש פותרין וב"ה מחייבין. ואידך דאמרינן במנחות כמה תהא משולשת? ב"ש אומרים ארבעה וב"ה אומרים שלשה וכ"ה בסדר רב עמרם המובא בהוס' סוכה פס. יעו"ס. ודין סדין הוא במנחות (מ' רע"ח) ולפינו כתוב שם: והלכה בדברי ב"ה. ויעו"ס בהוס' (ד"ה סדין) על אדות הדבר הזה. ודין כמה הוא מבטלשה הוא שם (מ"א ב'). עתה לא וחשוב והמלא פה ששה החת: ארבעה. כהקוני למעלה: ואלה הם: א' מכבדין את הבית. ב' סוכה שאינה מחזקת אלא כדי ראשו ורובו בלבד. ג' סדין ציצית. ד' כמה תהא משולשת. ה' כמה חושין הוא נוחן ציצית (הוא במנחות מ"א ב'). ו' מי שאכל ושכח ולא נכך (הוא בצרכות נ"א ב' במסנה וי"ג ב' - בגמרא). ראש נא קורא משכיל! והביטה כי מרשם הבגואה גם כתבי יד לא נמלטו. וכי גם המה עלו קמטוים למכביר. ואין לנו אפוא על מי להשען כי אם על צינתו!

(83) שם: כל מקום ששנה ר' יהודה בערוכין הלכה כמותו, ודוקא בערוב אבל לא המחיצות דתנן בפרק (כל גגות העיר) חצר שנפרצה וכו' מותרין לעתיד לבא. והא (אמרינן שם) דאין הלכה כרבי (יהודה) אלא כרבי יוסי. בערוכין (ז"ה א').

(84) שם: הלכה כר"ש שזורי במסוכן ובתרומת מעשר של דמאי. בכחוצה (י"ה סע"ח ורע"ב) ושם נסמן.

(85) שם: שני דברים שאמר חנן הלכה כמותו וכיוצא בו ז' דברים שאמר אדמון וכו'. בכחוצה (ק"ט א'). ויעוין סס היטב.

(86) שם: הלכה כר"ש באבל ז"ל כר' שמעון בן אלעזר. יעוין הוס' (ע"ז כ"ח ב' ד"ה אריסא) בשם ירושלמי שבה פ"ח: בשבת ובאבל ובעכו"ס הלכה כר"ש בן אלעזר עכ"ל והורה האדם להרמב"ן. ולא חדע מדוע לא הובאו פה גם שבת ועכו"ס.

(87) שם: הלכה כר"ש בדבר שאינו מתכוין. ומודה ר"ש בפסיק רישיה ולא ימות וכו' הלכה כר"ש בגרירה וכו' הלכה כר"ש בגרירה הוא בשבת (כ"ב א'). ומזה ראיה כי הלכה כר"ש בדבר שאינו מהכוין. ושם (קמ"ז א') כתוב עוד: צהל השבת כולה הלכה כר"ש עכ"ל. ומודה ר"ש בפסיק רישיה ולא ימות הוא שם (ע"ה א'). ושם נסמן.

(88) שם: כל השבת כלו הלכה כר' שמעון וכו' ויתד של מחרישה. בשבת (קמ"ז א').

- (89) שם: הלכה כר' יהודה במלאכה שאינה צריכה לעצמה. כן פסקו הרמ"ף והרמב"ם. ויעוין הלכות שבת להרמב"ם (פ"א ה"ו) ובפירושו ובהשגח הרמב"ם.
- (90) שם: זה הפרש שבין מלאכה שא"צ לגופה וכו'. שלא (ל"ל: אלא) לסלק ההיזק. יעוין חו"ס' (שבת ל"ד א' ד"ה רבי שמעון פוסק).
- (91) שם: נשואין ומלקות הלכה כר' וסתות ושור המועד הלכה כרשב"ג וכו'. ביבמוח (ס"ד סע"ב וס"ה רע"א).
- (92) שם: אין הלכה כר' יוסי לא בהלמי ולא בחליים וכו'. בערוכין (י"ד, ב').
- (93) שם: הלכה כר"ג בדיר וסתר וספינה וכו'. בערוכין (מ"ד א'). אמר רב הלכה כר"ג בדיר וסתר וספינה עכ"ל. ויעוין בחו"ס' (שם מ"ג א' ד"ה הלכה כר"ג בספינה).
- (94) שם: הלכה כר"מ בגזרותיו. בערוכין (מ"ז א'). ושם נסמן.
- (95) שם: הלכה כדברי המיקל באבל. בערוכין (מ"ז סע"א).
- (96) שם: הלכה כר"א בגטין. בגמין (פ"ו ב').
- (97) שם: הלכה כדברי המיקל בערוכין וכו'. בערוכין (מ"ז א').
- (98) רוב החלק השני וכמעט כלו לקוח מסדר הנאים והמוראים הנ"ל (ס"י כ"ג ולי"א ולי"ה ולי"ח). וכן רוב החלק השביעי. יעוין שם ושם.
- (99) בחלק השביעי: סדום קנין ומחצה. לפנינו כתוב בב"ב (ק"ד ב', קמ"ג ב') שדה חמח: סדום. יעוין שם ושם בפ"י רש"ם.
- (100) שם: רב אחא ורבינא בכל התורה כולה רב אחא לחומרא וכו' ביצי ומזיקי. בפסחים (ע"ד ב', חולין ל"ג ב').
- (101) שם: כל היכי דלא אהמר בהדיא לית הלכתא כמר בר רב אשי בתלמודא הלכתא כותיה בר ממיפך שבועה וחיורי וסימניך הפך לבן וכו' בשבועות פרק הפקדון (ל"ל: שבועת הדיינין) וכו'. כן מובא בחו"ס' (שבועות מ"א א' ד"ה ולמר בר רב אשי) בשם רבנו חננאל. יעו"ס. אבל בסדר הנאים והמוראים הנ"ל (ס"י ל"ח) כתוב: בר ממיפך שבועה ואודיתא. וכן מובא בשמו בחו"ס' שם.
- (102) שם: ואידך דאמרינן מתקיה לה מר בר רב אשי אדרבא לרשב"א דאמר מודה במקצת הטענה הואי וכו' דאמרינן לקמן מדר' יוחנן ומאתקפתא דמר בר רב אשי. בב"ב (קכ"ח ב', וקכ"ט א').
- (103) שם: עולא ורב ולוי וכו' משום דסבירא להו כר' שמעון. בשבת (קנ"ו סע"ב).
- (104) כל החלק השמיני לקוח מהקדמת פ"י המשניות להרמב"ם מלבד מאמר: כל מקום שנאמר בו באמת במשנה הל"מ, הלכות ממצוא החלמוד המיוחס לר' שמואל הנגיד ויעו"ס הנהגה ר"ב על הגליון. ועל מספר הלי"מ אשר בהקדמת פ"י המשניות להרמב"ם נוספו פה: ערבה ונסוך המים. ויעוין שו"ת חו"ס יאיר (ס"י קל"ב).
- (105) בחלק השביעי אין כל חדש כי אם עריכת שמות החכמים ע"ס ח"ב.
- (106) בחלק עשירי: ביצד ירדו חכמי המשנה ל"ל כינר ירדו דור אחרי דור ממעלה אל מעלה.
- (107) החלק ה"א לקוח מסוף הקדמת פ"י המשניות להרמב"ם (ס"ז).
- (108) שם: ונחלקין מצד אחרת מדרך גדולתם לחמשה חלקים. חלק אחד

מחמסה חלקים חסר בכ"י. ואני הגני מוסיפו בזה: ורכן גמליאל בנו של ר' יהודה הנשיא: למטה מהם המכונים בכנוי רבי. כמו רבי אליעזר רבי יהושע רבי יוסי רבי שמעון. למטה מהם חכמי תלמוד וכו'. ויעוין בערוך (ערך חב"י).

(109) שם: למטה מהם אבא (הוא כעין כניי Pater בלשון רומיה) שאול וכו' אבא שאול בן אימא (אימא לאשה הוא כמו אבא לאיש) מרים וכו' אבא יודן. הכנוי הזה הוא למטה מכל הכנויים נשמו בערוך (סוף ערך חב"י) ונחון להשלימו בזה: ואית לן נמי חד דזוטרי לייניהו בגון אבא שאול בן בטנית וכו' ככל הכתוב פה. וכונת מלוח דזוטרי טינייהו. הוא: כנוי אחד אשר הוא קטן ולמטה מכל כנויי כבוד אשר הכבדו שמה למעלה. והוא צרור כאור השמש.

(110) החלק הי"ב לקח מפי' המשניות להרמב"ם (שנת פ"א מ"ד) בהוספת צאורים וטעמים הלקוחים מהגמרא (שנת מן י"ג סע"ב עד י"ז ב'). ובראש החלק הזה נשמעו אחרי מלות: שהן ארבע בחוץ. מלות: הרי הם שמנה. כי אך בשמנה אלה יש מספר י"ח. וכ"ה צפי' הרמב"ם סס.

יעקב רייפמאן

שעברשין י"ט שבט תרט"ד.